

კუს-ტბა-მთაწმინდის სალაშქრო ბილიკის განვითარების კონცეფცია

შინაარსი:

1. წინასიტყვაობა
2. შესავალი
3. ზოგადი აღწერა
4. გამოყენებული მეთოდოლოგია
5. არსებული სიტუაციის შეფასება და ანალიზი
6. ტურიზმის ძირითადი ტენდენციები
7. მიზნობრივი ჯგუფების შეფასება
8. იდენტიფიცირებული პოტენციური აქტივობების, მდებარეობების შეფასება
9. შეთავაზებული ტურისტული პროდუქტები
10. შეთავაზებული ეკო საგანმანათლებლო პროდუქტები და ინფრასტრუქტურა
11. მარშრუტის მონიტორინგი და მოვლა პატრონობა
12. მარკეტინგი და რეკლამა
13. დანართი 1 - ინფრასტრუქტურის აღწერა
14. დანართი 2 - შემოთავაზებული ინფრასტრუქტურის რენდერები

1. წინასიტყვაობა

წინამდებარე კონცეფცია მომზადდა გერმანიის საერთაშორისო საზოგადოების ‘Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit’ (GIZ) პროექტის ფარგლებში.

კონცეფციის მიზანს წარმოადგენს ქ. თბილისის მერიის მართვას დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე - (კუს ტბა - მთაწმინდა - იხილეთ რუკა 1) საგანმანათლებლო და სარეკრეაციო ბილიკის განვითარება, რომელიც უზრუნველყოფს როგორც ტყის ეკოსისტემური სერვისების განვითარებას და მისი მნიშვნელობის გამოკვეთას, ასევე ბიომრავალფეროვნების შესახებ ცნობიერების ამაღლების კამპანიების ხელშეწყობას, რომელშიც ჩაერთვებიან როგორც ამ ტერიტორიაზე არსებული და პოტენციური ვიზიტორები, ასევე საგანმანათლებლო დაწესებულებები.

ბილიკის განვითარება ხელს შეუწყობს ადგილის პოპულარიზაციას, სხვადასხვა მიზნობრივი ჯგუფების მოზიდვას ბილიკზე. საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურის განვითარება მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამების შექმნასა და განვითარებაში, რაც თავის მხრივ მნიშვნელოვანია განსაკუთრებით ახალგაზრდების ცნობიერების ამაღლებისათვის.

კონცეფცია ითვალისწინებს: 1. საგანმანათლებლო და სარეკრეაციო ბილიკის იდენტიფიცირებას 2. ბილიკის განვითარების და ინფრასტრუქტურის მოსაწყობად დეტალურად გასატარებელი სამუშაოების განსაზღვრას 3. ბილიკის გასწვრივ სალაშქრო და საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურის და ინსტალაციების იდენტიფიცირებას და შემუშავებას.

2. შესავალი

2018 წელს ქ. თბილისის მუნიციპალიტეტმა განახორციელა მართვას დაქვემდებარებული ადგილობრივი მნიშვნელობის ტყის ინვენტარიზაცია, რომლის მიხედვითაც შეფასდა ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მდგომარეობა, შესაბამისად შემუშავდა ტყის მართვის გეგმა. ტყის მართვის გეგმის მიხედვით, ტერიტორიაზე არსებობს ბუნებრივი წარმოშობის ტყეები, რომელიც მიმზიდველს ხდის ტერიტორიას როგორც ბიომრავალფეროვნების, ის საგანმანათლებლო და სარეკრეაციო აქტივობების განხორციელების თვალსაზრისით. კონცეფციის შექმნის მიზანია:

- არსებული რეკრეაციული და საგანმანათლებლო აქტივობების და ახალი ტურისტული პროდუქტების გამოვლენა კუს ტბის მიმდებარე ტერიტორიაზე ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობების განვითარება რაც ხელს შეუწყობს ცნობიერების ამაღლებას, როგორც ახალგაზრდებში ასევე სხვადასხვა მიზნობრივ ჯგუფებში
- დატვირთული ადგილების (კუს ტბა. მთაწმინდა) განტვირთვა და ნაკადების გადანაწილება .

3. ზოგადი აღწერა

მცენარეული საფარი: მცენარეული საფარი საკმაოდ მრავალფეროვანია. ტყე მაღალი სიხშირით ხასიათდება. ფართოდ გვხვდება ჯაგრცხილნარ-მუხნარი ასევე სუფთა ჯაგრცხილნარის კორომები. „ბუღბუღების ქალის გაყოლებაზე“ შერეული ფოთლოვანი ტყე უფრო მრავალფეროვანი ხდება, აქ გვხვდება მინდვრის ნეკერჩხალი, ქორაფი, შინდი, ტირიფი და სხვა. მშრალი ფერდობებისთვის დამახასიათებელია ღვიის მეჩხერი ტყეები, რომელთან ერთადაც გვხვდება ხელოვნურად დარგული შავი ფიჭვის კორომები და კედრის ნარგავები, ასევე აკაციის ტყე.

გეოლოგია: ბილიკის შემოგარენში სუბსტრატი უმეტეს წილად ფორმირებულია პრიმიტიული ნიადაგებით და ბედლენდური, ანუ ალაქატი მიწებით. ყავისფერი კარბონატული ნიადაგები გვხვდება ფოთლოვანი ტყეების ფარგლებში, ხოლო ჭალებში გავრცელებულ ნიადაგის ტიპებს წარმოადგენენ რუხი და მდელოს ყავისფერი ნიადაგები.

ცხოველთა სამყარო: ტერიტორიაზე იდენტიფიცირებულია ფრინველების 31 სახეობა. გაზაფხულის პერიოდში ყველაზე ხშირად გვხვდება შაში, მაღალია ასევე სკვინჩების და წივწივების სიმჭიდროვე. ასევე ჩვეულებრივია მერცხლები და ნამგალები. ზამთრის პერიოდში მატულობს წივწივებისა და ცოციების რაოდენობა. ჩვეულებრივია ყორნისნაირები - ჩხიკვი,

კაქკაქი. ხშირად შეიმჩნევა ყორანი. მიმზიდველი სახეობებია ყაპყაპისნაირები: ოფოფი, რომელიც ღია ადგილებში შეიმჩნევა, კვირიონი. ტყეში - კოდალები, ცოციები, წივწივები. ხშირად გვხვდება ბულბული, რომლის მოსმენა მაისში და ივნისის პირველ ნახევარში იოლადაა შესაძლებელი.

ძუძუმწოვრებიდან ყველაზე ხშირად გვხვდება წითელი ციყვი (*Sciurus vulgaris*), ასევე ხშირია ჩვეულებრივი მემინდვრია (*Microtus arvalis*), რომლის სოროები დიდ ჯგუფებად გვხვდება ძირითადად სერებზე. იშვიათად შეიმჩნევა (დაფიქსირებულია) მელა (*Vulpes vulpes*), ასევე ტურა (*Canis aureus*) და კურდღელი (*Lepus europaeus*), ჩრდილოეთ ფერდობებზე ხშირია კვერნა.

4. გამოყენებული მეთოდოლოგია

კონცეფციის შემუშავებას წინ უსწრებდა მოსამზადებელი პერიოდი როდესაც სამუშაო გუნდი გაეცნო არსებულ სიტუაციას, ტურიზმის განვითარების ტენდენციებს, ძირითად მიდგომებს.

საწყისი ფაზის პერიოდში, შეგროვდა აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებული ძირითადი დოკუმენტაცია, მასალები და მონაცემები. ჩატარდა საველე გასვლა, ვიზიტის განმავლობაში მიღებული დასკვნები შეჯერებულ იქნა პროექტის ჯგუფის მიერ.

გამოყენებული იქნა სხვადასხვა მეთოდოლოგია, განხორციელდა წინასწარი მოკვლევითი სამუშაოები, შევისწავლეთ უკვე არსებული მასალები - კერძოდ ორგანიზაცია CENN-ის და ეკოტურიზმის ასოციაციის მიერ შემუშავებული ბილიკი და მომზადებული მასალები. ჩატარდა ინტერვიუები სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარესთან, მათ შორის ტერიტორიაზე ვიზიტორებთან.

ქ. თბილისის მერიის წარმომადგენლებთან ერთად მოხდა ტერიტორიის დათვალიერება, რის შემდეგაც პროექტის ჯგუფის მიერ მოხდა ტერიტორიის შესწავლა, გამოიკვეთა ალტერნატიული მარშრუტები, რის შემდეგაც მოხდა კონკრეტული მარშრუტის იდენტიფიცირება, რომლის განვითარებასაც ითვალისწინებს აღნიშნული კონცეფცია.

კონცეფციაზე მუშაობისას გამოვიყენეთ საქართველოს ეკოტურიზმის ასოციაციის მიერ მომზადებული ბილიკის მასალები, ჩვენს მიერ დაგეგმილი ბილიკი 2-3 ადგილზე ემთხვევა უკვე არსებულ ბილიკს, რაც მთლიან კონცეფციისთვის მნიშვნელოვანია და უფრო მრავალფეროვანს გახდის მარშრუტს, ფაქტობრივად შეიქმნება მარშრუტების ქსელი, რაც საშუალებას მისცემს ვიზიტორებს მათი ინტერესის შესაბამისად შეარჩიონ მარშრუტი. კონცეფციაზე მუშაობდნენ სპეციალისტები სხვადასხვა მიმართულებით: როგორცაა ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება, საგანმანათლებლო და ტურისტული პროდუქტების მომზადება. ეკოსაგანმანათლებლო მასალების და პროგრამების მომზადება.

5. არსებული სიტუაციის შეფასება და ანალიზი

პროექტის ჯგუფის მიერ იდენტიფიცირებული ბილიკი მიუყვება მდ. ვარაზისხევის და ვერეს ხეების ფერდობების თხემებს კუს ტბის შემოგარენიდან სოფელ ოქროყანამდე. (რუკა 1). ბილიკი ასევე მოიცავს „ბულბულების ჭალას“ და მის მიმდებარე ტერიტორიას, ბილიკის სიგრძე შეადგენს 7 კმ-ს, ხოლო ზღ.დ.-დან სიმაღლე ვარირებს 700 – 970 მ-ის ფარგლებში. ბილიკი არის საშუალო სირთულის.

კუს ტბა მდებარეობს ქალაქის ცენტრიდან სამხრეთ-დასავლეთით, მთაწმინდის ქედის ჩრდილო კალთაზე, ზღვის დონიდან 686,7მ. სიმაღლეზე. ზედაპირის ფართობი 0,034 კმ², აუზის ფართობი 0,4 კმ², უდიდესი სიღრმე 2,6 მ, საშუალო სიღრმე 1,7 მ. ტბის სიგრძე 180 მ-ია, ხოლო სიგანე 50 მ. მოთავსებულია მცირე ტაფობში.

მარშრუტის ტერიტორია წარმოადგენს ნაწილობრივ ბუნებრივ ლანდშაფტს (კუს ტბა მიმდებარე პარკით, ჩრდილოეთი ფერდობი ტბის უკან, დაფარული ბუნებრივი ბუჩქნარით და ნათელი, ძირითადად ჯაგრცხილას ტყით, ვარაზისხევის დაბალი ტყით დაფარული მონაკვეთი და ქედი, რომელიც გადის აღმოსავლეთით “ფუნიკულორის” პარკამდე.

კუს ტბაზე და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე მოწყობილია გარკვეული ინფრასტრუქტურა. ხშირად იმართება ღონისძიებები. ტერიტორიაზე არის ღია საზაფხულო კაფე-ბარები, კუს ტბის ტერიტორიაზე მოქმედებს სპორტულ-გამაჯანსაღებელი და კულტურულ-დასასვენებელი კომპლექსი, რომელშიც შედის მინი-ფეხბურთის სტადიონი, ბავშვთა გასართობი მოედანი, სანაოსნო და პროფესიული საკონცერტო სცენა პონტონით, სადაც სეზონის განმავლობაში სხვადასხვა ღონისძიება იმართება.

კუს ტბა თბილისელებისა და თბილისში მაცხოვრებელი უცხოელების დასვენებისა და გართობის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ადგილია. ვიზიტორების გარკვეული ნაწილი კუს ტბა - მთაწმინდის არსებული ბილიკის მონაკვეთს იყენებს სასეირნოდ , ასევე ველო ტურებისთვის, ბილიკი შესანიშნავია მოკლევნიანი ლაშქრობისთვის.

თუმცა მოლაშქრეების უმეტესობა ტურს იწყებს კუს ტბიდან ან მთაწმინდიდან, მცირე ლაშქრობის შემდეგ უკან იგივე მარშრუტით ბრუნდება, რაც ნაკლებად საინტერესოს ხდის ტურს. არჩეული მარშრუტის კეთილმოწყობის შემთხვევაში მივიღებთ ბევრად მრავალფეროვან შეთავაზებას, ასევე ერთი და იგივე გზის გავლა არ იქნება საჭირო.

ტერიტორიის მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობა, როგორც კუს ტბიდან ასევე ოქროყანის მხრიდან ბილიკს იყენებს სპორტულ/ გამაჯანსაღებელი მიზნით.

გარდა ფეხით მოსიარულებებისა ბილიკის გამოყენება ხდება მოტოციკლეტისტების მიერ, რაც ერთგვარი დისკომფორტია მოლაშქრეებისთვის,

ბილიკი ემთხვევა უკვე არსებულ მარკირებულ მარშრუტს, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია „ბულბულების ჭალის მონაკვეთი“ რომელიც იძლევა ყველა პირობას, რომ ადგილი დაიტვირთოს ეკოსაგანმანათლებლო ელემენტებით.

ორგანიზაცია CENN-ის და ეკოტურიზმის ასოციაციის მიერ დაგეგმილი მარკირებული ბილიკის სიგრძეა 5.3 კმ (რუკა 2) არსებული მარშრუტი არის მარტივი, მარკირებული და მონიშნულია ტექნიკური რეგლამენტის გათვალისწინებით, ბილიკზე მოწყობილია დასასვენებელი სკამები და საინფორმაციო ნიშნულები. არსებული ბილიკი კვეთს „ბულბულების ჭალას“, რომელიც ასევე მოხვდა ჩვენს მიერ დაგეგმილ მარშრუტში, რაც შეეხება იქ არსებულ ინფრასტრუქტურას არის მიმართულების მანიშნებელი ნიშნულები და დასასვენებელი სკამი.

მნიშვნელოვანია „ბულბულების ჭალის“ ტერიტორიის გამოყოფა, ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობებისთვის ამას განაპირობებს მისი მდებარეობა, როგორც მოკლე მანძილი საწყისი წერტილიდან, ასევე მოსახერხებელი ტერიტორიის არსებობა ეკო გაკვეთილებისა და აქტივობებისათვის, ასევე ბიომრავალფეროვნება - მცენარეული საფარი, ფრინველები.

ჩვენი ჯგუფის მიერ იდენტიფიცირებული ბილიკის მცირე მონაკვეთებს ესაჭიროება გაწმენდა, ბილიკის ძირითადი ნაწილი კარგ მდგომარეობაშია. ბილიკს უერთდება რამოდენიმე ბილიკი - წყნეთის, წავკისი/ ტაბახმელას და დამაკავშირებელი შესაბამისად ბილიკზე მოხვედრა შესაძლებელია სხვადასხვა მხრიდან, რაც ასევე იძლევა მომავალში ბილიკების ქსელის გაფართოების შესაძლებლობას.

6. ტურიზმის ძირითადი ტენდენციები

დღევანდელ მსოფლიოში სულ უფრო პოპულარულია ისეთი აქტივობები, როდესაც ვიზიტორი იღებს გარემოს შეცნობის გამოცდილებას. ქვემოთ წარმოდგენილა ტურიზმის ძირითადი ტენდენციები ბუნებაში მოგზაურობისას

- მეტად ინდივიდუალური და აუთენტური მოგზაურობის გამოცდილება
- მომავალში, სულ უფრო მეტი ადამიანი შეაქცევს ზურგს ხელოვნურ „სამოგზაურო სამყაროს“ და ნაცვლად ამისა მოითხოვს აუთენტურ ადგილებში - ბუნებაში მოგზაურობას.
- განათლების დონე მნიშვნელოვან კავშირშია ბუნებაში აქტიური დასვენება/რეკრეაციის მოთხოვნასთან. შედეგად, სამოგზაურო გამოცდილების მიღების ისეთი ტენდენცია არსებობს, როდესაც ტურისტს ეძლევა საშუალება შეიმეცნოს რაიმე ახალი, დააკვირდეს ბუნებას, შეისწავლოს და შეაფასოს ბუნება.
- ასეთი სახის ტურიზმი მოითხოვს ახსნა-განმარტებით მასალებს (მეგზურებს, ბროშურებს, მობილურ აპლიკაციებსა და სხვა), საინტერპრეტაციო მასალებს და საინტერპრეტაციო ტურს გამყოლთან ერთად (ეკო საგანმანათლებლო ტური).

7. მიზნობრივი ჯგუფების შეფასება

კუს ტბა და მისი მიმდებარე ტერიტორია პოპულარულია როგორც ქართველ ასევე უცხოელ ვიზიტორებს შორის. სხვადასხვა ჯგუფები სტუმრობენ ტერიტორიას. რაც შეეხება ადგილობრივ ვიზიტორებს ძირითადად შაბათ-კვირას სტუმრობენ მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობა, ასევე ხშირად სპორტული აქტივობებისთვის, კუს ტბის მიმდებარე ტერიტორიაზე სეირნობენ ოჯახები, თუმცა ჩვენს მიერ შემოთავაზებული მარშრუტის გამოყენება არ ხდება მათ მიერ. რაც შეეხება უცხოელ ვიზიტორებს იგი პოპულარულია თბილისში მცხოვრები უცხოელებში, ისინი სტუმრობენ როგორც ოჯახებით ასევე ინდივიდუალურად. თუმცა ჩვენს შემოთავაზებული სალაშქრო ბილიკი (სრული სახით) არ არის პოპულარული არსებულ მიზნობრივ ჯგუფებს შორის.

ბილიკის მოწყობისა და ინფრასტრუქტურის განვითარების შემთხვევაში გაიზრდება და გამრავალფეროვნდება მიზნობრივი ჯგუფების რაოდენობა.

სალაშქრო ბილიკის პოტენციური მიზნობრივი ჯგუფები:

- სასკოლო ჯგუფები
- სტუდენტები
- სპორტული ჯგუფები
- ოჯახები
- ბუნებაში პიკნიკის მოყვარულები
- ასაკოვანი ქართველი და უცხოელი ვიზიტორები
- ბიზნეს/პროფესიული ვიზიტით ჩამოსული უცხოელი ვიზიტორები, რომლებიც მცირე ხნით სტუმრობენ დედაქალაქს

ა/ო „მწვანე ბორჯომი“ / NGO „Green Borjomi“

➤ კორპორატიული ჯგუფები

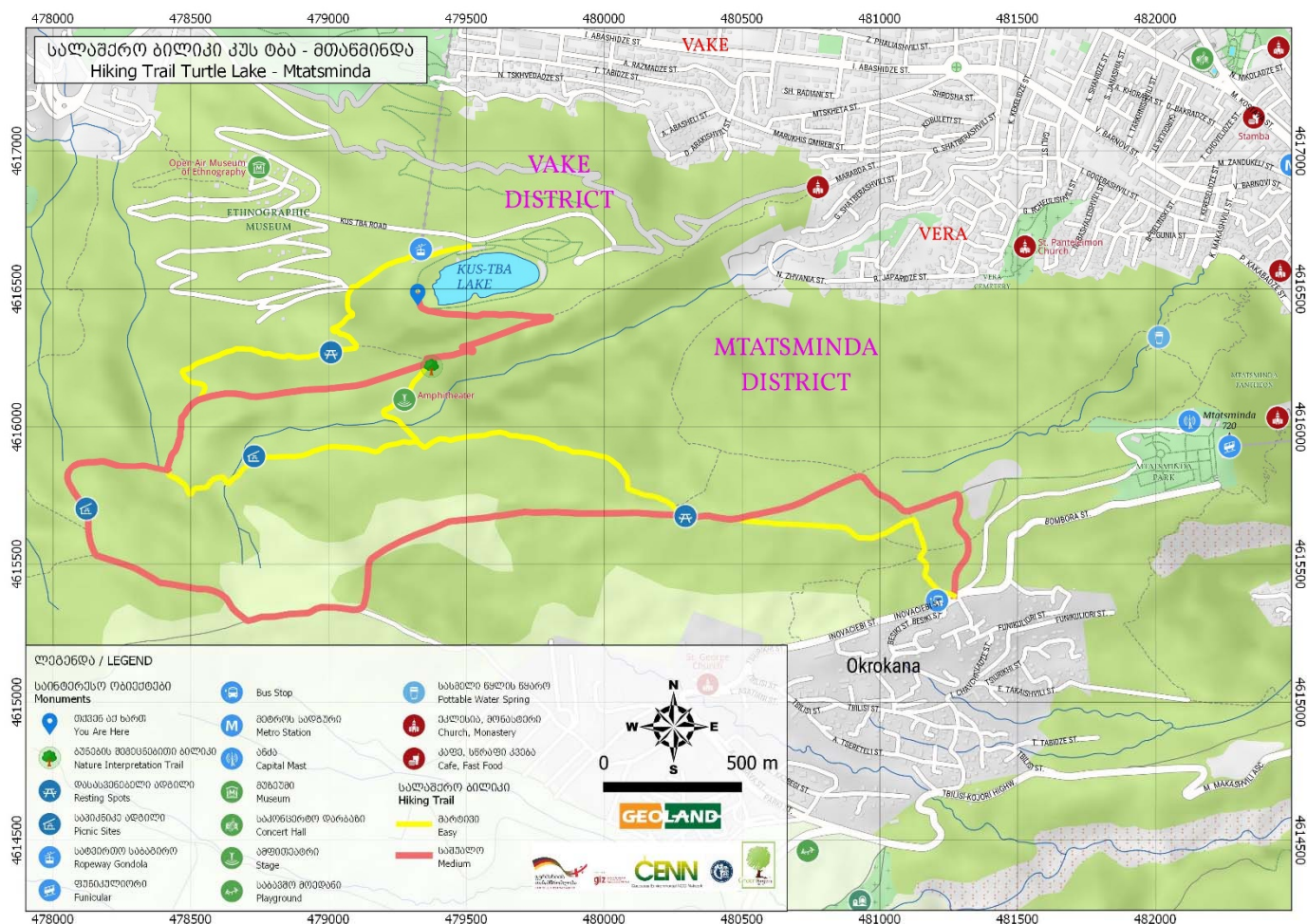
აქვე შეფასდა რა ინტერესი ან მოთხოვნა შეიძლება შეიძლება ქონდეს თითოეულ ჯგუფს ტერიტორიაზე ვიზიტისას როგორც მარშრუტის ტიპის ასევე ინფრასტრუქტურის გათვალისწინებით:

N	მიზნობრივი ჯგუფი	შესაძლო შეთავაზება/ინტერესი
1	სასკოლო ჯგუფები	• მოკლე შემეცნებითი ბილიკი • ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობები და მასალები • საპიკნიკე ინფრასტრუქტურა
2	სტუდენტები	• სალაშქრო ბილიკი • საპიკნიკე ინფრასტრუქტურა • დასასვენებელი ადგილები
3	სპორტული ჯგუფები	• სალაშქრო ან ველო ბილიკი • დასასვენებელი სკამები
4	ოჯახები	• მოკლე მარშრუტები • საპიკნიკე ინფრასტრუქტურა • დასასვენებელი ადგილები • შემეცნებითი/საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურა
5	ბუნებაში პიკნიკის მოყვარულები	• საპიკნიკე ინფრასტრუქტურა • დასასვენებელი ადგილები
6	ასაკოვანი ქართველი და უცხოელი ვიზიტორები	• სალაშქრო ბილიკი • დასასვენებელი ადგილები
7	ბიზნეს/პროფესიული ვიზიტით ჩამოსული უცხოელი ვიზიტორები	• მოკლესიანი სალაშქრო ბილიკი
8	კორპორატიული ჯგუფები	• სალაშქრო ბილიკი • საპიკნიკე ინფრასტრუქტურა • დასასვენებელი ადგილები • საგანმანათლებლო მასალები

8. შეთავაზებული ბილიკის რუკა / აქტივობები და მდებარეობა

წინამდებარე რუკაზე მოცემულია პროექტის ჯგუფის მიერ შემოთავაზებული ბილიკი, ასევე უკვე არსებული მარკირებული ბილიკი, შემოთავაზებულ ბილიკზე ინრასტრუქტურული ელემენტები, რომელიც შემუშავებულია მიზნობრივ ჯგუფებზე და მათ საჭიროებებზე დაყრდნობით. ასევე გათვალისწინებულია, ძირითადი მოთხოვნები და კრიტერიუმები, რომლის გათვალისწინება საჭიროა ბილიკების დაგეგმვისა და ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის, როგორიცაა 1. ადვილად მისადგომობა როგორც ბილიკის საწყისი წერტილთან ასევე მისი გამოსასლელთან; 2. უსაფრთხოება; 3. ბილიკზე არსებული მნიშვნელოვანი ბუნებრივი თუ კულტურული ელემენტები რაც საინტერესოს გახდის მოგზაურობას; 4. ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის საჭირო მდებარეობა

გარდა ამისა მნიშვნელოვანია ბიოციკლის განვითარებამ და ინფრასტრუქტურის მოწყობით მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი გარემოზე ზემოქმედება.

რუკა 1

8.1. ბილიკის განვითარების სცენარი

კუს-ტა-მთაწმინდის სალაშქრო ბილიკი იძლევა შესაძლებლობას, იმისათვის რომ მარშრუტის გასწვრივ განთავსდეს მცირე ინფრასტრუქტურა, რომელიც შერწყმული იქნება ბუნებრივ გარემოსთან და ასევე მოსახერხებელი ყველა მიზნობრივი ჯგუფისთვის, რომელიც გამოიყენებს ბილიკს. ინფრასტრუქტურის შექმნის ძირითადი მიზანი იქნება მოლაშქრეებისათვის დამატებითი კომფორტის შექმნა და ასევე არსებულ ბილიკს ექნება ყველა ინფრასტრუქტურული ელემენტი, რაც დამახასიათებელია სალაშქრო ბილიკებისათვის.

სალაშქრო ბილიკები იყოფა სხვადასხვა კატეგორიის ბილიკად, როგორიცაა ერთ დღიანი სალაშქრო ბილიკები, ე.წ Week-end Trails - შაბათ-კვირის ბილიკები და ასე შემდეგ.

შესაბამისად სწორედ ეს კატეგორიზაცია გვეხმარება, რომ განვსაზღვროთ მიზნობრივი ბაზრის სეგმენტი - ბილიკის მომხმარებლები. სწორედ ამ კატეგორიის საფუძველზე შეგვიძლია გავთვალოთ, თუ რა სახის მომხმარებელი ეყოლება ამათუ იმ ბილიკს.

ერთ-დღიანი ბილიკი - ზოგადად მსგავსი ბილიკები ახლოსაა ურბანულ, დასახლებულ ცენტრებთან. ბილიკები ძირითადად გათვალისწინებულია ისეთი მოლაშქრეებისათვის, რომელთაც სურთ გაატარონ რამდენიმე საათი ბუნებაში და ისიამოვნონ. მათ ნაკლებად სურთ რთული და ხანგრძლივი მარშუტების გავლა. სტატისტიკის მიხედვით მსგავს ბილიკებზე ლაშქრობის ხანგრძლივობა განსხვავდება და იწყება ერთი საათიდან და მაქსიმუმ შეიძლება გაგრძელდეს მთელი დღის განმავლობაში. შესაბამისად ერთ დღიანი ბილიკები უნდა იყოს შედარებით მარტივი - რაც გულისხმობს საფეხურების, მოაჯირების, უსაფრთხოების სახელურების და ასე შემდეგ მოწყობას ბილიკზე მოლაშქრეთა კომფორტისა და უსაფრთხოებისათვის. ბილიკზე განთავსებული უნდა იყოს დასასვენებელი ადგილები, საპიკნიკე მაგიდები. რაც ვიზიტორისათვის დამატებითი კომფორტის საშუალებაა. ბილიკის მარკირება უნდა იყოს ხშირი და ადვილად აღქმადი ვიზიტორისათვის.

ერთდღიანი ბილიკების დამატებითი ღირსშესანიშნაობა არის ინტერპრეტაცია, შემეცნებითი ინფრასტრუქტურის და მასალების განთავსება. ეს ყველაფერი ვიზიტორებს მისცემს შესაძლებლობას მიიღონ დამატებითი ინფორმაცია ამ ადგილის მნიშვნელობის, იქ არსებული ფლორისა და ფაუნის შესახებ ინფორმაცია და ასე შემდეგ. ერთდღიანი ბილიკების დამატებითი ხიბლი მდგომარეობის სწორედ გარემოსდაცვითი განათლების და ცნობიერების ამაღლებისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურის და მასალების შექმნისთვის ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალება.

ყველა კარგად დაგეგმილ და მოწყობილ ბილიკს აქვს „**კარგად აღქმადი დასაწყისი**“, ე.წ „**Trail Head**“. ბილიკის საწყისი წერტილზე შეიძლება იყო მარტივი საინფორმაციო დაფა, რომელიც გვამღევს ინფორმაციას ბილიკის შესახებ, როგორიცაა: ბილიკის სირთულე, მანძილი,

ხანგრძლივობა და ბილიკის დამატებითი ღირსშესანიშნაობები. თუმცა ასევე შესაძლებელია ბილიკის დასაწყისში განთავსდეს დასაჯდომი სკამი, ან იყოს გადახურული ადგილი, სადაც წარმოდგენილია ინფორმაციის ფართო სპექტრი ბილიკის შესახებ. ყოველივე ამის განთავსება, რომელიც წარმოდგენილია სასიამოვნო დიზაინით მოლაშქრეს უღვივებს სურვილს „დავიწყოთ“.

ჩვენს შემთხვევაში შესაძლებელია მოეწყოს ორი ადგილი - ბილიკის დასაწყისი. ერთი კუს ტბაზე და მეორე მთაწმინდაზე.

კუს ტბის მიმდებარე ტერიტორიაზე, საიდანაც იწყება ბილიკი განთავსდება საინფორმაციო დაფა, სადაც მოცემული იქნება ბილიკის დეტალური აღწერა და ყველა საჭირო ინფორმაცია. საინფორმაციო დაფაზე დატანილი იქნება „ქცევის წესები“, რომელსაც ყველა ვიზიტორი გაეცნობა ბილიკზე გასვლამდე.

სურათი #   ნიმუში - ბილიკის დასაწყისი

„ბილიკის დასაწყისი“ - უნდა მოეწყოს მთაწმინდის მხარეს, საიდანაც ასევე შესაძლებელია ლაშქრობის დაწყება და კუს ტბის მიმდებარედ დასრულება. შესაბამისად „ბილიკის დასაწყისი“ საჭიროა, რომ მოეწყოს მთაწმინდაზეც.

მთაწმინდაზე, შედარებით უფრო რთული სიტუაციაა შემდეგი გარემოებების გათვალისწინებით.

ბილიკი იწყება (სრულდება) საავტომობილო გზასთან საკმოდ ახლოს, შესაბამისად გზის შემდეგ გვაქვს შემოღობილი ტერიტორია და ბუნებრივი აირის მილი. მის გვერდით კი არის კერძო ტერიტორია, სადაც განთავსებულია ე.წ. რკინის ხერგილი. საავტომობილო გზიდან არსებულ მილამდე და ლოხმდე არსებულ ტერიტორიაზე თავისუფლად არის შესაძლებელი მოეწყოს „ბილიკის დასაწყისი“ **იხილეთ ფოტოები:**

სურათი # და # ბილიკის დასაწყისი მთაწმინდა

ბილიკის მარკირება - ბილიკის „წარმატებისთვის“ მარკირება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ყველა ბილიკს აქვს თავისი უნიკალური მარკირება, რაც ნიშნავს მარკირების აღქმას - ფერის მაგალითად განკუთვნილს მხოლოდ ამ ბილიკისათვის. ასევე აღსანიშნავია, რომ შეიძლება არსებობდეს ერთდღიანი ბილიკების ქსელი, რომელიც გამორჩეული უნდა იყოს სირთულის მიხედვით და შესაბამისად გააჩნდეს შესაბამის ფერი. ნათლად უნდა იყოს მითითებული დარჩენილი მანძილი, დრო და ასე შემდეგ.

საჭირო ადგილზე საჭირო ნიშნულის განთავსება ბილიკის მარკირებისათვის წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს საკითხს. მაგალითად სწორედ დაგეგმილი და განთავსებული ნიშნული თავიდან აგვარიდებს ე.წ. „მოკლე ბილიკების“ გამოყენებას, რაც ასევე მნიშვნელოვანია იმისათვის რომ გარემოზე ზემოქმედება იყოს მინიმუმამდე დაყვანილი, მაგალითად ბილიკების შემოკლება ხშირად იწვევს ეროზიულ პროცესებს.

კუს - ტბა-მთაწმინდის სალაშქრო ბილიკის მარკირება მოხდება ტურისტული ბილიკების მარკირების ეროვნული რეგლამენტის მიხედვით. გამოყენებული იქნება სტანდარტით განსაზღვრული მასალა და წესი მათი განთავსებისათვის. ასევე გამოყენებული იქნება შესაბამისი ფერი ბილიკის საღებავით მარკირებისათვის:

უნდა აღინიშნოს, რომ კუს ტბა-მთაწმინდის ბილიკზე გვხდება მარკირება და მინიმალური ინფრასტრუქტურა (რაც მოიცავს დასავენებელ სკამს და საპიკნიკე მაგიდას). ბილიკი დამარკირებულია CENN-ის და ეკოტურიზმის ასოციაციის მიერ. თუმცა აღსანიშნავია, რომ შემოთავაზებულ ბილიკი და არსებული ბილიკი მხოლოდ მცირე მონაკვეთებზე კვეთს ერთმანეთს. იხილეთ რუკა 2

ლურჯი ბილიკი - არსებული ბილიკი, რომელიც დამარკირებულია ეკოტურიზმის ასოციაციის მიერ.

წითელი ბილიკი - შემოთავაზებული ბილიკი

რუკა 2

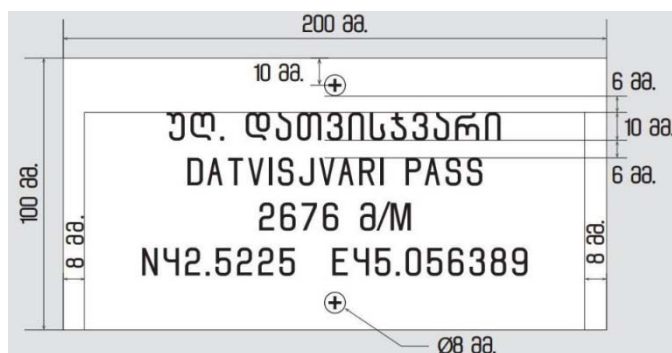
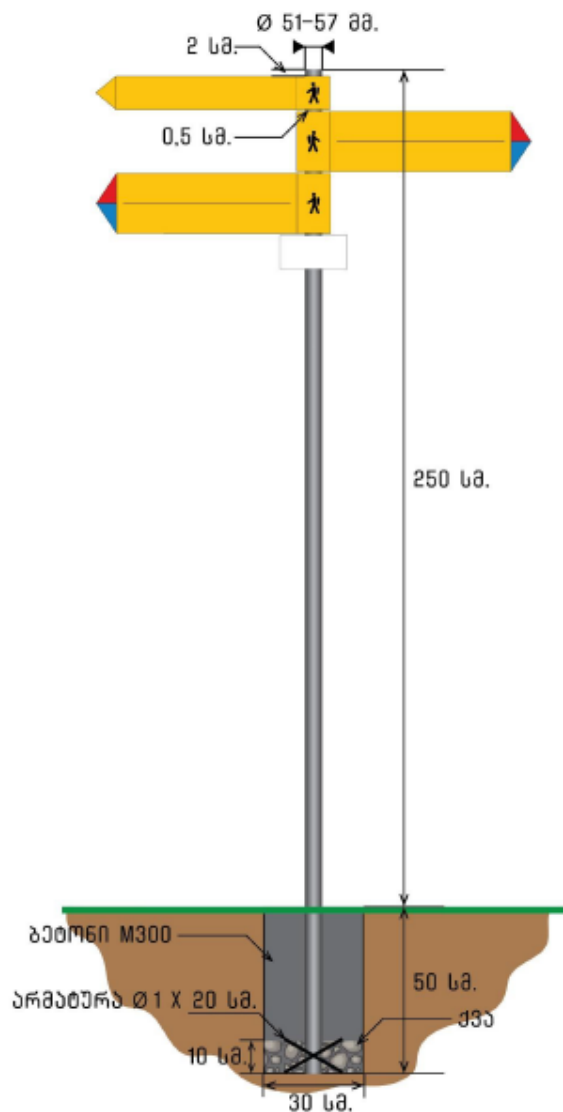

ბილიკის მარკირება:

ბილიკზე განთავსდება ეროვნული სტანდარტით გათვალისწინებული მარკირება. კერძოდ:

15 მარკირების ბოძი თავისივე მანიშნებლებით. მანიშნებლების რაოდენობა კი იქნება 30.

მანიშნებლებზე დატანილი იქნება მიმართულების დასახელება, ბილიკის გავლისათვის დარჩენილი მანძილი და დრო.

ბილიკის მარკირებასთან ერთად მნიშვნელოვანია სხვადასხვა მანიშნებლების განთავსება. ბილიკის საწყის წერტილებში განთავსდება ე.წ. „ქცევის წესი“, სადაც ვიზიტორებს წინასაწარ მიეწოდება ინფორმაცია თუ როგორ უნდა მოიქცნენ ბილიკზე, რა არის დაშვებული და რა არის აკრძალული. გარდა ბილიკის საწყის წერტილებისა, კონკრეტულ ადგილებზე განთავსდება

უსაფრთხოების მანიშნებლები, რომელიც ვიზიტორებს წინასწარ გააფრთხილებს ამა თუ იმ საჭიროების თუ შეზღუდვის შესახებ.

ბილიკის ინფრასტრუქტურა:

როგორც აღვნიშნეთ, ერთდღიანი ბილიკები ძირითად განთავსებულია ქალაქებთან ან დასახლებულ პუნქტებთან ახლოს და გათვლილია ისეთ ვიზიტორებზე, რომელთაც არ სურთ ხანგრძლივი და რთული ლაშქრობა, თუმცა სურვილი აქვთ, გაატარონ თავისუფალი დრო ბუნებაში და ისიამოვნონ არსებული პეიზაჟებით.

შესაბამისად ერთდღიანი ბილიკების ინფრასტრუქტურა, რომელიც ახლოსაა ქალაქთან და დასახლებულ პუნქტებთან და ასევე ამ ბილიკის მომხმარებლის მოთხოვნების გათვალისწინებით საჭიროა დამატებითი ე.წ. „კომფორტის“ ელემენტების შემოტანა. ეს გულისხმობს ბილიკის გარკვეულ ნაწილში მაგალითად საფეხურების და მოაჯირების, დასასვენებელი ადგილების და საპინიკე ადგილების მოწყობას, ცეცხლის დასანთებ სპეციალურ ადგილებს და ასე შემდეგ.

ერთდღიანი ბილიკების ერთ-ერთი მნიშვნელოვან ხიბლს წარმოადგენს ის რომ სალაშქრო დანიშნულებასთან ერთად შეგვიძლია იგი გამოვიყენოთ გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების მიზნით. სწორი ინტერპრეტაციის მეშვეობით და ბილიკზე საინტერპრეტაციო, საგანმანათლებლო დაფების მოწყობით. „ბუნების შემეცნებითი ბილიკი“, რითაც გარდა უბრალოდ მოლაშქრეების მოზიდვისა შესაძლებლობა ჩნდება დავაინტერესოთ დამატებითი მიზნობრივი ჯგუფი, როგორიცაა სასწავლო დაწესებულებები, კორპორატიული ჯგუფები. მათ შესაძლებლობა ექნებათ ბილიკი გამოიყენონ ღია გაკვეთილების და გუნდების განვითარების აქტივობების „team building“ ჩატარების მიზნით ბუნებაში.

ბილიკის ის ნაწილი, რომელიც დამარკირებულია CENN-ის და საქართველოს ეკოტურიზმის ასოციაციის მიერ მოიცავს ინფრასტრუქტურის შემდეგ ელემენტებს: ბილიკზე განთავსებული რამდენიმე სკამი და საპინიკე მაგიდა.

შემოთავაზებული ბილიკის მოწყობის ფარგლებში და ბილიკის შემდგომი განვითარებისათვის საჭიროა დამატებითი ინფრასტრუქტურული ელემენტების მოწყობა:

ბილიკზე მოეწყობა დამატებით **ორი დასასვენებელი ადგილი**, რომელიც განთავსდება ისეთ ადგილებში, საიდანაც ვიზიტორებს ექნებათ შესაძლებლობა შეისვენონ და ამავდროულად ისიამოვნონ ხედებით, იქიდან გამომდინარე, რომ შერჩეული ლოკაციებზე ორივე მხარეს არის შესაძლებლობა ლამაზი ხედების დანახვის - შემოთავაზებული დასასვენებელი სკამი იქნება მსგავსი დიზაინის: რკინის კონსტრუქცია, რომელიც დაიფარება გამძლე, ხის მასალით. ხის მასალა დამუშავდება სპეციალური ე.წ. ლაქით, რომელიც მის მდგრადობას შეუწყობს ხელს.

საპიკნიკე მაგიდა - ბილიკზე განთავსდება ორი საპიკნიკე მაგიდა. ლოკაციები შერჩეულია იმ პრიციპით, სადაც მარტივ პირობებში ეწყობა პიკნიკები ბილიკზე ამსვლელების მიერ. საპიკნიკე მაგიდები იქნება გადახურული, მოწყობილი ექნება ქვაფენილის ძირი, რაშიც ჩამაგრდება მაგიდა და სკამები. ეს კი გამორიცხავს მის სხვადასხვა ადგილზე გადატანას და სხვადასხვა ადგილზე ცეცხლის დანთების შესაძლებლობას დაიყვანს მინიმუმამდე.

სპეციალურად გამოყოფილი ცეცხლის დასანთები ადგილები განთავსდება საპიკნიკე ადგილებთან.

სპეციალურად გამოყოფილი ცეცხლის დასანთები ადგილები მოეწყობა ქვით, ასევე ძირი იქნება ბეტონის, რათა არ მოხდეს ნიადაგის გაღვივება და ცეცხლის გავრცელება. ცეცხლის დასანთებ ადგილს შიგნიდან გამოეკვრება ცეცხლგამძლე აგური, რადგან არ მოხდეს ქვის დაზიანება სიმხურვალისგან.

ორივე საპიკნიკესთან განთავსდება „ქვევის წესები“, რაც კიდევ ერთხელ შეახსენებს ვიზიტორებს დაშვებულ და აკრძალულ საქმიანობებს.

ინტერპრეტაცია მნიშვნელოვანი ნაწილია, განსაკუთრებულად კი ერთდღიანი ბილიკის შემთხვევაში. საინფორმაციო დაფების და ნიშნულების ძირითადი დანიშნულება და მიზანია:

1. შექმნას დადებითი დამოკიდებულება და შთაბეჭდილება ბილიკის შესახებ, რაც ნიშნავს მეტი მომხმარებლის მოზიდვას .
2. მომხმარებლისთვის ბილიკის შესახებ მნიშვნელოვანი და საჭირო ინფორმაციის მიწოდება და ბილიკის დამატებითი ღირსშესანიშნაობების შესახებ ინფორმირება.
3. ვიზიტორებისათვის ყველა პირობის შექმნა, იმისათვის რომ არ აცდენ ბილიკს და არ აერიოთ გზა მომხმარებლისათვის, რომ იყოს დარწმუნებული არ დაიკარგება
4. ბილიკის ვიზიტორებისათვის უსაფრთხო და სასიამოვნო გარემოს შექმნა.

ჩამოთვლილი საკითხებიდან 1 და 2 მეორე წარმოადგენს არსებულ პოტენციალს იმისათვის რომ ბილიკზე არსებობდეს ინტერპრეტაციის შესაძლებლობა სხვადასხვა საინფორმაციო დაფების საშუალებით.

საინფორმაციო დაფებზე დატანილი იქნება ბილიკის შესახებ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, როგორცაა ძირითადი გავრცელებული ფლორისა და ფაუნის სახეობები, ინფორმაცია გეოლოგიის შესახებ, ინფორმაცია ბუნებრივი და ხელვნური ტყის შესახებ. რომლებიც მიზნობრივად განთავსდება ბილიკის გასწვრივ.

ერთდღიანი სალაშქრო ბილიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამატებითი ღირებულება ესაა გარემოსდაცვითი განათლების პროპაგანდა და გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება.

საგანმანათლებლო ბილიკები - **ბუნების შემეცნებითი ბილიკი**, ზოგადად დატვირთულია თემატური შინაარსის მქონე დაფებით, შესაბამისად ზოგჯერ მათ „თემატურ ბილიკებსაც“ კი უწოდებენ. მსგავსი ბილიკების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზანია ცოდნის გაზრდა, გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება. ბილიკზე განთავსებული ინსტალაციები, საინტერპრეტაციო დაფები წარმოადგენენ საშუალებას, რომ ვიზიტორებმა თავიანთი წარმოსახვის და ინტერაქტიული გზების მეშვეობით კიდევ უფრო მეტად შეიგრძნონ ბუნება. ინტერაქტიული ინსტალაციები კი ამის საუკეთესო საშუალებაა, ეს ყველაფერი ვიზიტორს იზიდავს, რომ ესა თუ ის აქტივობა თვითონ შეასრულოს და ამავედროულად მიიღოს განათლება.

კუს ტბა-მთაწმინდის სალაშქრო ბილიკი შესანიშნავი ადგილია, რომ მის ნაწილზე კერძოდ **ბულბულების ჭალაში** მოეწყოს ეკოსაგანმანათლებლო - **ბუნების შემეცნებითი ბილიკი**.

მსგავსი თემატური ბილიკი, თბილისის მასშტაბით იქნება პირველი და **საგანმანათლებლო დაწესებულებებს, სკოლებს** მისცემთ შესაძლებლობას, რომ მოაწყონ შემეცნებითი ლაშქრობები სკოლის მოსწავლეებისათვის. ადგილზე მისულებს კი ექნებათ შესაძლებლობა ღია გაკვეთილების ჩატარების ბუნებაში.

შესაბამისად ფართოვდება ბილიკის მომხმარებლების სამიზნე ჯგუფის არეალი და არა მხოლოდ სასწავლო დაწესებულებების მეშვეობით არამედ, იგი მიიზიდავს ოჯახებს, ე.წ. **“Family**

Weekend Tours” - **“ოჯახების შაბათ-კვირის ტურები”**, რომელთაც სურთ ბავშვები ბუნებაში გაიყვანონ. მათ კი გარდა ლაშქრობისა, ადგილზე მისულებს დახვდებით დამატებითი შემეცნებით-გასართობი აქტივობების შესაძლებლობა თავიანთი შვილებისათვის.

ბუნების შემეცნებით ბილიკზე (ბულბულის ჭალა) მოეწყობა ე.წ. მცირე ამფითეატრი, სადაც შესაძლებელი იქნება ღია გაკვეთილების ჩატარება. ასევე განთავსდება დამატებითი ინსტალაციები და საინფორმაციო დაფები, სადაც იქნება სხვადასხვა სახის ინფორმაცია, მაგალითად ინფორმაცია ფრინველების შესახებ, ბილიკზე ასევე განთავსდება შემეცნებითი ინსტალაციები, როგორიცაა **“მოუსმინე ხის ხმას”**, **“ააწყე ბულბული”**, **“მოუსმინე ფრინველებს”**, **“ააწყე ცხოველი, მისი დასახელება და კვალი”** – საქართველოში გავრცელებული ცხოველების შესახებ, ასევე **“ააწყე მცენარის გამოსახულება, ფოთოლი და დასახელება”**

„ბუნების შემეცნებით ბილიკზე “ განთავსდება **4 ინტერაქტიული ინსტალაცია.**

მოუსმინე ხის ხმას

ინფორმაცია ფრინველების შესახებ:

მოუსმინე ბუნების ხმებს

ააწყე ცხოველი, მისი დასახელება და კვალი

ააწყე ფრინველი

მცირე ამფითეატრი

ა/ო „მწვანე ბორჯომი“ / NGO „Green Borjomi“

ბილიკის უსაფრთხოება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია ერთდღიანი სალაშქრო ბილიკებისათვის და განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში თუ ბილიკს ვთავაზობთ საგანმანათლებლო დაწესებულებებს და გათვლილია ბავშვებისათვის.

როგორც სიტუაციურ ანალიზშია მოცემული ბილიკი განეკუთნება საშუალო სირთულის ბილიკს, შესაბამისად იგი არ შეიცავს საფრთხეს ბილიკის მომხმარებლებისათვის და არ საჭიროებს დამატებით აღჭურვილობას ან დამატებითი უსაფრთხოების ზომებს.

თუმცა აღსანიშნავია, რომ ბილიკის საწყის ნაწილი, სადაც ბილიკი გადაყურებს **ვარაზის ხეობას**, არის მოშიშვლებული ადგილი და საჭიროებს დამატებით დამცავ საშუალებას მოაჯირის სახით. ასევე მოაჯირის გარდა ბილიკზე განთავსდება გამაფრთხილებელი ნიშნულები, რომელიც ვიზიტორებს მიაწვდის ინფორმაციას კონკრეტულ ადგილზე მისვლამდე და თვით ამ ადგილებთან განთავსდება

გარდა გამაფრთხილებელი ნიშნულებისა, მსგავს ადგილებზე მოეწყობა მოაჯირი. მოაჯირი იქნება რკინის კონსტრუქცია, რომელიც დაკავშირებული იქნება ტროსების მეშვეობით 2 მწკირვად.

9. ბილიკის მოვლა-პატრონობა და მონიტორინგი

შემოთავაზებული ბილიკი კვეთს ქ. თბილისის მერიის საკუთრებაში არსებულ ტერიტორიას, შესაბამისად ბილიკის მოწყობის შემდეგ აღნიშნული ინფრასტრუქტურა სამართავად გადაეცემა ქალაქ თბილისის მერიას.

იმისათვის რომ თავიდან იქნეს აცილებული ინფრასტრუქტურის დაზიანება და შესაკეთებელი ინფრასტრუქტურის არსებობის შემთხვევაში დროულად მოხდეს შეკეთება რეკომენდირებულია მერიის შესაბამისის სამსახურის მიერ „----“, მოეწყოს ტერიტორიის რეგულარული მონიტორინგი (გათვალისწინებულია შინაგანაწესით?)

ასევე კვარტალური მონიტორინგი შესაძლებელია იყოს სავალდებულო, მერიის შესაბამისმა სამსახურმა უნდა წარადგინოს ანგარიში ბილიკის მდგომარეობის შესახებ.

რაც შეეხება ბილიკის მოვლა - პატრონობას და მასთან დაკავშირებულ ხარჯებს, ქ. თბილისის მერი ინფრასტრუქტურის გადაცემის შემდეგ ვალდებული იქნება მის მოვლა-პატრონობაზე, რისთვისაც რეკომენდირებულია გათვალისწინებული იქნას გარკვეული თანხა ბიუჯეტში.

10. ბილიკის პოპულარიზაცია, მარკეტინგი და PR აქტივობები

ბილიკის პოპულარიზაციისათვის საწყის ეტაპზე სასურველია მოეწყოს ე.წ. გახსნის ცერემონიალი. ღონისძიებაზე შესაძლებელია სხვადასხვა საელჩოების, საერთაშორისო და ეროვნული ორგანიზაციების მოწვევა. მსგავსი სახის ღონისძიებები ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სარეკლამო აქტივობაა ბილიკის პოპულარიზაციისთვის.

როგორც ბილიკის შესაძლო განვითარებაშია მოცემული, აღნიშნული ბილიკი გათვლილია საგანმანათლებლო დაწესებულებებზე. შესაბამისად, იმისათვის, რომ ხაზი გაესვას ბილიკის საგანმანათლებლო დატვირთვის, სასურველია გახსნის დროს მოწვეული იყოს სასწავლო დაწესებულებების წარმომადგენლები და ჩატარდეს სადემონსტრაციო ეკო-გაკვეთილი ბუნებაში.

შესაბამისად, მნიშვნელოვანი საკითხია მედიის დაინტერესება და მათ მიერ ინფორმაციის გავრცელება აღნიშნული ბილიკის შესახებ.

ინფორმაციის გავრცელება **სატელევიზიო ეთერით:**

ახალი ამბების ნაწილში, შეიძლება გავრცელდეს ინფორმაცია ბილიკის შესახებ.

ასევე შესაძლებელია სატელევიზიო სიუჟეტების მომზადება, როგორც ბილიკის საგანმანათლებლო ასევე სალაშქრო დატვირთვის შესახებ. სიუჟეტები შესაძლებელია გავიდეს სატელევიზიო სივრცეში როგორც **დილის ან შუადღის გადაცემებში**.

პროექტის ფარგლებში იგეგმება და დაიბეჭდება მცირე **ბროშურა ბილიკის შესახებ**, რომელიც სასურველია განთავსდეს ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრებში ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით.

თანამედროვე მსოფლიოში **ინტერნეტით ინფორმაციის გავრცელება** არის რეკლამის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება. გარდა იმისა, რომ შესაძლებელია ე.წ **სხვადასხვა სააგენტოს** მიერ ინფორმაციის გავრცელება ინტერნეტში, აუცილებელია რომელიმე **ვებ-გვერდზე** დაიდოს ინფორმაცია ბილიკის შესახებ. მაგალითად საქართველოს ოფიციალურ ტურისტულ ვებ გვერდზე, (ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია) თბილისის განყოფილებას შესაძლოა დაემატოს ლაშქრობა / Hiking , სადაც ვიზიტორები მიიღებენ თბილისში ერთდღიანი ლაშქრობის შესახებ დეტალურ ინფორმაციას.

ასევე ინფორმაცია განთავსდეს თბილისის მერიის სოციალური ქსელის ოფიციალურ ვებ გვერდებზე და ასევე გამოყენებული იქნას მაქსიმალურად ყველა შესაძლებლობა ინტერნეტ სივრცეში ინფორმაციის გავრცელების ბილიკის და იქ არსებული შეთავაზებების შესახებ. მნიშვნელოვანია ინფორმაცია მიეწოდოს საქართველოში მოქმედ შემომყვან ტურისტულ სააგენტოებს.